

των, μήτε ν' ἀρνῶνται ἐνέχυρον εἰς αὐτοὺς παραδοθὲν, ὅτε ἤθελεν ἀπαιτηθῇ. Μετὰ ταῦτα, διεχωρίζοντο, καὶ πάλιν συνήρχοντο εἰς γεῦμα, συνεσθίοντες ἀνευ τινὸς ἀταξίας· ἀλλ' εἶχον λείψει τούτου, μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ψηφίσματός μου, δι' οὗ, κατὰ τὴν ἐντολὴν σου, ἀπηγόρευσα τὰς συνελεύσεις.

«Ταῦτα πληροφορηθεὶς, ἔκρινα ἀναγκαιότερον νὰ ἐξετάσω, καὶ διὰ βασιάνων μάλιστα, δύο θεραπείας, αἵτινες ὠνομάζοντο διακόνισσαι. Ἀλλ' οὐδὲν ἀνεκάλυψα ἐκτὸς πονηρίας καὶ ὑπερβολικῆς τινὸς δεισιδαιμονίας.»

«Ἀναβάλλων λοιπὸν πᾶσαν δικαστικὴν πρᾶξιν, προστρέχω εἰς τὴν συμβουλὴν σου· καθότι μὲ φαίνεται ὑπόθεσις πολλοῦ στοχασμοῦ ἄξια, διὰ τὸ πλῆθος μάλιστα τῶν κινδυνουμένων· ἐπειδὴ πολλοὶ πάσης ἡλικίας, καὶ παντὸς βαθμοῦ, καὶ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν, ἐγκαλοῦνται καὶ θέλουν ἐγκαλεῖσθαι. Καὶ ἡ δεισιδαιμονία αὕτη δὲν κατέλαθε μόνον τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὰς κώμας καὶ τοὺς ἀγρούς. Φρονῶ μ' ὅλα ταῦτα ὅτι τὸ κακὸν ἐπιδέχεται περιορισμὸν καὶ διόρθωσιν. Βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ ναοί, οἵτινες ἦσαν σχεδὸν ἐγκαταλειμμένοι, ἀρχίζουν νὰ συγχάζωνται μᾶλλον· καὶ αἱ ἱεροπραξίαι, μετὰ μακρὰν διακοπὴν, ἀναζωοῦνται. Σφάγια ὡσαύτως ἀγοράζονται πανταχοῦ, ἐνῷ, ἐξ ἐναντίας, ἐπὶ τινα καιρὸν οἱ ἀγορασταὶ ἦσαν ὀλίγοι. Ὅθεν εὐκολὸν εἶναι νὰ φαντασθῶμεν πόσοι ἠδύναντο νὰ ἀνακληθῶσιν, ἂν ὑπεσχόμεθα συγχώρησιν εἰς τοὺς μετανοήσαντας.»

Εἰς τὴν προηγουμένην ἐπιστολὴν ἐπεμψεν ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς τὴν ἐφεξῆς ἀπάντησιν·—

«Τραϊανὸς Πλινίῳ χαίρειν.

«Ὁρθῶς ἐπραξας, Πλινίε μου, περὶ τῶν ὅσοι ἐφέρθησαν ἔμπροσθέν σου ὡς Χριστιανοί· καθότι ἀδύνατον εἶναι νὰ συστησώμεν κανόνα μὴ ἐπιδεχόμενον ἐξαίρεσις. Αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ ζητούνται. Ἄν τινες φερθῶσιν ἔμπροσθέν σου, καὶ ἐξελεγχθῶσιν ἔνοχοι, ἀνάγκη πᾶσα νὰ παιδεύωνται. Ὅσοι ὁμως ἀρνέονται ὅτι εἶναι Χριστιανὸς, καὶ ἀποδεικνύει αὐτὸ ἐμπράκτως, ἱκετεύων τοὺς θεοὺς ἡμῶν, καὶ ἂν φαίνεται ὅτι πρότερον ὑπῆρξε τοιοῦτος, ἂς συγχωρῆται ἐπὶ μετανοίᾳ. Ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, περὶ οὐδενὸς οἰουδὴποτε ἀδικήματος, δὲν συγχωρεῖται νὰ δεχόμεθα καταμήνυσιν ἀνυπόγραφον· διότι τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι κινδυνώδης ἀρχή, καὶ ἀναξία τῆς κυβερνήσεώς μου.»

Τὰ προηγούμενα δύο ἐπίσημα ἔγγραφα παρέχουσι πολλὰς ἀξιολόγους μαρτυρίας εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ εἰς τὴν καθαρότητα τῶν Χριστιανικῶν ἀρχῶν. Ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν,

Πρῶτον, τὴν μεγάλην ἐπίδοσιν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας εἰς βραχὺ καιροῦ διάστημα. Ὁ Χριστιανισμὸς οὐδ' ἐγνωρίζετο, οὐδ' ἠκούσθη ποτὲ εἰς τὸν κόσμον πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου. Ὅτε ὁ Πλίνιος ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, δὲν εἶχον παρέλθειν ὀγδοήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, οὐδ' ἑβδομήκοντα ἀπὸ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἤρχισαν νὰ ἀναφέρωσιν αὐτὸν εἰς τὰ ἔθνη· καὶ ὁμως τὸν καιρὸν τοῦτον ἦσαν ἀπ᾽ πολλοί, Χριστιανοὶ καλούμενοι παρὰ τοῦ Πλινίου, εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀσίας ὅπου αὐτὸς προέδρευε, μακρὰν τῆς Ἰουδαίας. Χριστιανοὶ εὐρίσκοντο πανταχοῦ, καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς ἐπαρχίας του, εἰς πόλεις, εἰς κώμας, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ὑποκείμενα πάσης ἡλικίας, παντὸς βαθμοῦ καὶ κατὰστάσεως, καὶ ἀμφοτέρων τῶν γενῶν· τινὲς δ' αὐτῶν ἦσαν Ῥωμαῖοι πολῖται. Ἡ ἐπικράτης τοῦ Χριστιανισμοῦ φαίνεται ὡσαύτως ἐκ τῆς γενικῆς πτώσεως τῆς εἰδωλολατρίας· οἱ ναοὶ ἐγκατελείφθησαν, καὶ διεκόπησαν αἱ θυσίαι. Κτήνη, φερόμενα εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς σφάγια, ἐπωλοῦντο μετὰ δυσκολίας. Τοσοῦτοι κατη-

γοροῦντο, καὶ ἐκινδύνουν νὰ τιμωρηθῶσι διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς δοξασίας ταύτης, ὥστε ὁ ἐπαρχὸς μεγάλως ἀνησύχει. Ἀπὸ τὸν δὲ καὶ οὐ μόνον κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἦσαν πολλοὶ φέροντες τὸ Χριστιανικὸν ὄνομα, ἀλλ' ὅτι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπῆρχον ἐκεῖ τοιοῦτοι· τινὲς, πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν· καὶ εἰς, ἢ πλείότεροι, ἐκ τῶν φερθέντων ἐνώπιον τοῦ Πλινίου, εἶχον ὁμολογήσει τὸν Χριστιανισμόν, καὶ ἀπαρνηθῆν αὐτὸν πρὸ εἰκοσι ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα. Ὅλα δὲ ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε φυτευθῆν ἐκεῖ πολλὰ ἔτη πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Πλινίου·—καὶ τῶνόντι μόνον ὁ χρόνος ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὴν τὴν αὐξάνειν.

Δεύτερον, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Πλινίου τρανῶς μαρτυρεῖ τὴν κατερίαν τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ πάσχειν, καὶ τὴν σταθερὰν ἐπιμονὴν των εἰς τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀναφέρει δὲ καὶ ἄλλα τινὰ λόγου ἄξια, ἀναφερόμενα εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ λατρείαν των. Πλέον ἰδιαιτέρως, 1. Αὐτοὶ ἀπεποιοῦντο ὅλους τοὺς θεοὺς τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ δὲν ἤθελον νὰ προσκυνήσωσι τὰς εἰκόνας τῶν αὐτοκρατόρων ἢ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν των. Οἱ τὴν θρησκείαν ταύτην ἀσπαζόμενοι ἐγκατέλειπον τοὺς ἐθνικοὺς ναοὺς καὶ βωμοὺς, καὶ δὲν προσέφερον ἐκεῖ θυσίας.—2. Συνήρχοντο κατὰ τεταγμένην ἡμέραν, ἥτις, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς μαρτυρίας Χριστιανῶν συγγραφῶν, ἦτον ἡ Κυριακή, καθ' ἣν τελείται ἡ ἐβδόμη αἰορτὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως.—3. Συνερχόμενοι, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος, ἐψάλλον ὕμνον εἰς τὸν Χριστὸν ὡς Θεόν· καὶ ὑπερχεοῦντο δι' ὄρκου νὰ μὴ κλέπτωσιν, ἢ ληστεύωσιν, ἢ μοιχεύωσι, μήτε νὰ παραβαίνωσι τὸν λόγον των, μήτε ν' ἀρνῶνται εἴτι ἐνέχυρον ἀφῆθη παρ' αὐτοῖς. Ἡ περιγραφὴ αὕτη τιμᾷ μεγάλως τοὺς πρώτους Χριστιανούς. Ἐλάτρουον τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρὰ των Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἀφιερῶντο εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς ἠθικῆς.

Τελευταίον, καὶ ἡ τοῦ Πλινίου ἐπιστολὴ καὶ ἡ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπάντησις μαρτυροῦσι τὴν ἀθωότητα καὶ ἀρετὴν τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Ἐκ τῆς πρώτης φαίνεται ὅτι οὐδεὶς τῶν ὅσοι ἐφέρθησαν ἔμπροσθεν τοῦ Πλινίου ἀπεδείχθη ἔνοχος ἐγκλήματός τινος, πλην τοῦ τῆς θρησκείας αὐτῶν. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατήγοροι καὶ διώκται των δὲν προσήπτον εἰς αὐτοὺς ἄλλο εἰμὴ ὅτι ἦσαν Χριστιανοί.—Ἐξέτασεν ἀποστάτας· ἐβασάνισε δύο νέας, αἵτινες ἦσαν διακόνισσαι, καὶ ὁμως δὲν ἀνεκάλυψε τίποτε βλαβερόν. Ἡ μόνη κατηγορία των εἶναι ἄτοπος τις δεισιδαιμονία, καὶ πεισματώδης εἰς αὐτὴν προσκόλλησις. Ἐξίσου ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητος τῶν ἀνθρώπων τούτων παρέχει ἡ ἀπάντησις τοῦ Τραϊανοῦ. Ὡς μόνον πταίσμα των ἀναφέρει τὸ ὅτι δὲν ἰκέτευσον τοὺς ἐθνικοὺς θεοὺς. Ἡ ἀναντιρρήτος δ' αὕτη τιμιότης καὶ ἀθωότης μᾶς ὑποχρεοῖ τὰ μέγιστα νὰ σεβώμεθα τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ ὁμολογίαν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐὰν μὲν ἦσαν σύφρονες καὶ συνετοὶ πρὶν ἀσπασθῶσιν αὐτὴν, βεβαιούμεθα ἐκ τούτου, ὅτι ὑπῆρχον τὸ ὅτι τοιαῦτα ἀποδείξει τῆς ἀληθείας τῆς, ὅσοιαι ἐφάνοντο ἀποχωρῶσαι εἰς νουνεχεῖς ἀνδράς. Ἐὰν δ' ὑποθέσωμεν ὅτι πρότερον ἦσαν πονηροὶ καὶ ἄτακτοι, ἰδοὺ ἰσχυρὸν δαίγμα τῆς ἀληθείας καὶ ἀγαθότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθότι εἶχε τὸσον μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων ἐν ᾧ καιρῷ εὐκόλως ἠδύναντο νὰ μάθωσιν ἂν ἦτο καλῶς θεμελιωμένος ἡ οὐ. Ἡ οὕτως ἢ ἀλλῶς, εἶναι τιμὴ μεγάλη τῆς θρησκείας ὅτι οἱ ἐναγκαλισθέντες αὐτὴν διετήρουν τὸσον ἀθωότητα εἰς τὴν δικαγωγὴν των, ὥστε οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, καὶ μετὰ ἐρεύνας τὰς πλέον ἀκριβεῖς, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνακαλύψωσι τὸ ἐλάχιστον ἐγκλημα ἐναντίον των.

ΠΡΟ πολλοῦ εἰκάζετο ὅτι χαλκὸς καὶ μόλιθος φύρισκοντο εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὕγιες δὲν· ἀλλὰ πειράματα, ἐσχάτως γενόμενα εἰς τὴν Γαλλίαν, βεβαιῶσι τοῦτο ἀναμφισβήτητως.